

Kwetsbare meisjes in Uithoorn

Een inventariserend onderzoek
Eindrapportage

Manon Hardeman
Anton van Wijk

Bureau **Beke**

Inhoud

Voorwoord	1
1 Inleiding	3
1.1 Onderzoek	3
1.2 Definities	3
2 Opzet en uitvoering van het onderzoek	5
2.1 Deskresearch	5
2.2 Vragenlijst instanties	5
3 Resultaten	7
3.1 Resultaten deskresearch	7
3.2 Resultaten vragenlijst instanties en groepsbijeenkomst	10
3.2.1 Aard en omvang van de problematiek	10
3.2.2 Signalering	15
3.2.3 Samenwerking	18
3.2.3 Zorg- en hulpverlening	20
4 Conclusies en aanbevelingen	22
Geraadpleegde bronnen	26
Bijlage I – Vragenlijst instanties	27

Voorwoord

Dit onderzoek naar seksueel grensoverschrijdend gedrag bij kwetsbare meisjes in gemeente Uithoorn is verricht in opdracht van de Gemeente Uithoorn. Op deze plaats willen wij mevrouw J. Kuijpers van de gemeente Uithoorn bedanken voor haar hulp bij het leggen van de contacten met de zorg- en hulpverlenende organisaties die – onder andere op het gebied van seksueel grensoverschrijdend gedrag onder jongeren - actief zijn in de gemeente Uithoorn. Ook willen we haar bedanken voor het meelesen op onvolledigheden en feitelijke onjuistheden in de conceptversie van het rapport. Daarnaast willen we alle zorg- en hulpverlenende organisaties bedanken die mee hebben gewerkt aan het onderzoek: Altra, Gemeente Uithoorn, GGD, MEE, Ons Tweede Huis, Openbaar Ministerie, Politie, Radar WMO diensten, Spirit, Sportservice Noord-Holland, Uhac, Veilig Thuis en Vita. Dank voor jullie respons op de vragenlijst en voor jullie enthousiasme tijdens de groepsbijeenkomst.

Manon Hardeman
Anton van Wijk

1 Inleiding

Jongeren krijgen ongetwijfeld te maken met seksualiteit. De puberteit is de levensfase waarin jongeren hun seksualiteit ontwikkelen en ermee experimenteren. Dat gebeurt soms met vallen en opstaan, maar in de meeste gevallen verlopen de seksuele ervaringen zonder problemen. Er zijn echter ook uitzonderingen. Via verschillende kanalen, zoals politie, partners uit het Netwerk Jeugd en Gezin en het sociaal team komen af en toe signalen dat in Uithoorn problematiek speelt op het gebied van seksualiteit en misbruik. Het gaat om situaties waarin (jonge) meisjes seksuele handelingen verrichten waarbij het de vraag is in hoeverre dit uit vrije wil gebeurt. In dit verband wordt gesproken over 'kwetsbare meisjes'. Ook de uitkomsten van het CtC-onderzoek (Van Aalst & Roorda, 2013) geven aanleiding voor aanvullend onderzoek. In dit onderzoek scoorde Uithoorn naar verhouding hoog op de vraag of jongeren seks wel eens hebben gebruikt als ruilmiddel.

1.1 Onderzoek

Bureau Beke is gevraagd om een inventariserend onderzoek uit te voeren naar het grensoverschrijdend seksueel gedrag bij kwetsbare meisjes. Hierin moet worden nagegaan of de vermoedens van deze problematiek kloppen, en zo ja hoe daar door gemeente en samenwerkingspartners het beste op kan worden ingespeeld. Naast het onderzoek dat Bureau Beke heeft uitgevoerd, is een onderzoek gedaan door Radar WMO diensten (hierna Radar). Radar geeft inzicht in de persoonlijke beleving van de meisjes, hun weerbaarheid en of er sprake is van groepsdruk.

In dit onderzoek wordt ingegaan op de aard en omvang van de problematiek, de rol van professionals en signalering van de problematiek. De volgende onderzoeksvragen staan centraal in het onderzoek.

1. Speelt er in de gemeente Uithoorn problematiek op het gebied van seksueel grensoverschrijdend gedrag bij jongeren?
2. Zo ja, wat zijn de aard en omvang van deze problematiek?
3. Functioneert het proces van signalering, samenwerking en zorg- en hulpverlening met betrekking tot 'seksueel grensoverschrijdend gedrag' optimaal; wat zijn eventuele verbeterpunten?

1.2 Definities

Het onderzoek richt zich op kwetsbare meisjes in relatie tot grensoverschrijdend seksueel gedrag. Gelet op de vraagstelling van het onderzoek sluiten we deels aan bij een omschrijving van kwetsbare jongeren van het Amsterdamse jongerenwerk en deels bij een omschrijving van het Nederlandse Jeugdinstituut. De werkdefinitie van kwetsbare meisjes die in dit onderzoek wordt gehanteerd is als volgt: 'jongeren met een licht verstandelijke beperking en/of chronisch psychisch probleem (inclusief

verslaving) en/of psychosociaal probleem die ondersteuning kunnen gebruiken'. Het gaat hierbij om kwetsbare meisjes in de leeftijd van 12 tot 18 jaar.

In het kader van dit onderzoek wordt wat betreft grensoverschrijdend seksueel gedrag aangesloten bij de definitie van De Haas (2012) die daaromtrent het volgende stelt: 'bij seksueel overschrijdend gedrag gaat het om gedrag of toenaderingen die seksueel van aard zijn en de grenzen van het slachtoffer overschrijden. In deze situaties wordt het slachtoffer gedwongen, gemanipuleerd, beïnvloed of overgehaald om seksuele handelingen uit te voeren of te ondergaan waarbij het slachtoffer niet kan weigeren, zich niet kan onttrekken en er geen sprake is van vrijwilligheid'. Er moet sprake zijn geweest van fysiek contact; seksuele opmerkingen en/of bewegingen zijn derhalve uitgesloten.

2 Opzet en uitvoering van het onderzoek

In dit hoofdstuk beschrijven we de beoogde opzet van het onderzoek en hoe het onderzoek in de praktijk vorm en inhoud heeft gekregen. Zoals gezegd, gaat het om een inventariserend onderzoek. Hiervoor is deskresearch uitgevoerd en zijn professionals van diverse instanties geraadpleegd door middel van een vragenlijst en een bijeenkomst.

2.1 Deskresearch

Om de bredere context te schetsen van seksueel grensoverschrijdend gedrag van jongeren in het algemeen en in Uithoorn in het bijzonder, is een korte literatuurstudie verricht. Er zijn verschillende bronnen beschikbaar over seksualiteit onder jongeren in algemene zin. Een goed voorbeeld hiervan is het landelijke onderzoek van De Graaf, Kruijer, Van Acker en Meijer uit 2012. Door de resultaten uit het CtC-onderzoek (Van Aalst & Roorda, 2013) te bespreken wordt daarnaast dieper ingegaan op de situatie in Uithoorn. De resultaten van de deskresearch staan in paragraaf 3.1.

2.2 Vragenlijst instanties

De aanleiding tot het verzoek om onderzoek te doen, is dat instanties in Uithoorn signalen ontvangen over seksueel grensoverschrijdend gedrag door (jonge) kwetsbare meisjes. Door middel van een vragenlijst aan die instanties is gevraagd naar de frequentie en aard van die signalen.¹ De vragen hebben betrekking op een bepaalde periode, namelijk de jaren 2013 en 2014:

- hoe vaak heeft de instantie signalen/meldingen ontvangen?
- wat is de aard van het seksueel grensoverschrijdende gedrag?
- wat zijn de achtergronden van de meld(st)ers?
- hoe concreet zijn de signalen voor de instantie?
- heeft het slachtoffer zelf gemeld of iemand anders?
- binnen welke overleggen worden dergelijke zaken besproken?
- bij welke instantie is de melding nog meer gedaan?
- wat is de vervolgactie van de betreffende instantie geweest?
- en wat is het resultaat van die vervolgacties?

Met behulp van de gemeente zijn dertien instanties geselecteerd die mogelijke signalen hebben opgevangen. Deze instanties hebben een vragenlijst gekregen.

1. De vragenlijst is toegevoegd in bijlage 1.

In totaal zijn er achttien reacties vanuit de instanties binnengekomen op de vragenlijst. De vragenlijst is door zestien respondenten ingevuld en twee respondenten hebben aangegeven de vragenlijst niet in te kunnen vullen omdat ze niet over informatie over seksueel grensoverschrijdend gedrag bij kwetsbare meisjes beschikken. De reacties op de vragenlijst zijn afkomstig van de volgende dertien organisaties: Altra, Gemeente Uithoorn, GGD (2 reacties), MEE, Ons Tweede Huis, Openbaar Ministerie, Politie (4 reacties), Radar, Spirit, Sportservice Noord-Holland, Uhac, Veilig Thuis (2 reacties), Vita.

De opbrengst van deze vragenlijstronde is een bundeling van alle signalen/meldingen voor zover die bekend zijn bij de instanties. Deze resultaten staan, samen met de resultaten van de groepsbijeenkomst, beschreven in paragraaf 3.2.

2.3 Groepsbijeenkomst

Er is na analyse van resultaten van de vragenlijst een groepsbijeenkomst georganiseerd voor alle instanties die bij dit onderwerp betrokken zijn. Het doel van de groepsbijeenkomst was om het proces en eventuele knelpunten of hiaten in de signalering, samenwerking en hulpverlening duidelijk voor het voetlicht te krijgen. Enerzijds ging het om het scherp krijgen wat instanties onder kwetsbare meisjes en seksueel grensoverschrijdend gedrag verstaan (eenheid van begrip). Anderzijds was het belangrijk om inzichtelijk te maken waar de knel- en verbeterpunten in het gehele proces zitten en welke instanties daarop kunnen of moeten acteren. De groepsessie was niet bedoeld om de werkwijze van instanties te bekritisieren, maar juist om na te gaan hoe de gehele keten geoptimaliseerd kan worden.

Tijdens de groepsbijeenkomst waren er zeventien professionals aanwezig die in totaal twaalf instanties vertegenwoordigden. Het betreft de volgende instanties: Altra, Gemeente Uithoorn, GGD, MEE, Ons Tweede Huis, Openbaar Ministerie, Politie, Radar, Spirit, Sportservice Noord-Holland, Uhac en Vita.

De resultaten staan, samen met de resultaten van de vragenlijst aan instanties, beschreven in paragraaf 3.2.

3 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek beschreven. Allereerst komen de resultaten van de deskresearch aan de orde. Vervolgens worden resultaten van de vragenlijsten aan instanties en de groepsessie met professionals behandeld.

3.1 Resultaten deskresearch

In deze paragraaf worden de volgende onderwerpen besproken: eerder onderzoek naar seksueel grensoverschrijdend gedrag onder meisjes en jonge vrouwen, het onderzoek 'seks onder je 25e' van De Graaf, Kruijer, Van Acker en Meijer (2012) en het jongerenonderzoek Communities that Care (CtC) van Aalst en Roorda (2014).

Onderzoek naar seksueel grensoverschrijdend gedrag onder meisjes en jonge vrouwen

Onderzoek van Draijer uit 1990 laat zien dat seksueel geweld of misbruik voorkomt bij één derde van de Nederlandse vrouwen onder de zestien jaar oud. Vergelijkbare cijfers geven ook later onderzoek van Haas (2012). Haas (2012) concludeert dat 11 procent van de mannen en 31 procent van de vrouwen tussen de 15 en 25 jaar fysieke seksuele grensoverschrijding heeft meegemaakt. Fysiek seksueel grensoverschrijdend gedrag wordt gedefinieerd als het zonder toestemming of onder dwang seksuele handelingen moeten ondergaan of uitvoeren. Daarnaast heeft ongeveer een op de drie mannen en ongeveer de helft van de vrouwen in deze leeftijdscategorie één of meerdere vormen van niet-fysieke seksuele grensoverschrijding meegemaakt. Voorbeelden van niet-fysiek seksueel grensoverschrijdend gedrag zijn het ongevraagd toezenden van pornografische afbeeldingen of het ongevraagd versturen van seksueel getinte berichten. Hierbij is ook seksuele grensoverschrijding via internet meegenomen. Bij seksueel grensoverschrijdend gedrag is er meestal één pleger, die veelal een bekende is van het slachtoffer. Haas (2012) baseert haar uitspraken op de resultaten van het bevolkingsonderzoek 'Seksuele gezondheid in Nederland 2011'. Voor dit onderzoek hebben ongeveer 8000 respondenten tussen de 15 en 70 jaar een vragenlijst ingevuld.

Kuyper, De Wit, Adam, Woerman en Van Berlo (2010) komen tot een hoger percentage wat betreft het hebben van grensoverschrijdende seksuele ervaring dan Draijer (1990) en Haas (2012). Dit kan worden verklaard doordat Kuyper e.a. (2010) een bredere definitie hanteren voor seksueel grensoverschrijdende ervaringen. Zij hebben vragenlijsten laten invullen door 1350 jongeren tussen de 15 en 25 jaar. Ongeveer tweederde van de mannen en ruim 80 procent van de vrouwen tussen de 15 en 25 jaar oud geeft aan eens 'iets te hebben meegemaakt op seksueel gebied wat voor hen over een grens ging'. Hierbij werd het meemaken van directe grensoverschrijding zonder fysiek contact, bijvoorbeeld 'seksueel aangestaard worden' (53%) of 'seksuele opmerkingen krijgen' (57%) het meest gerapporteerd. Ruim zeven procent van de mannen en ruim 15 procent van de vrouwen geeft aan ervaring te hebben met seksuele dwang.

Volgens Kuypers en collega's (2010) gelden de volgende risicofactoren voor grensoverschrijdend slachtofferschap: het geslacht (vrouw), een minder goede band met ouders, een ambigue communicatie over seks, het gebruik van alcohol en drugs en het hebben van meerdere seksuele partners.

Seks onder je 25^e

In 2012 hebben De Graaf, Kruijer, Van Acker en Meijer onderzoek gedaan naar de seksuele *gezondheid* van jongeren in Nederland. Totaal hebben 7.841 jongens en meiden tussen de 12 en 24 jaar meegewerkt aan het onderzoek. Zij hebben allen een digitale vragenlijst ingevuld. Uit het onderzoek blijkt dat 54 procent van de jongeren tussen de 12 en 24 jaar oud geslachtsgemeenschap heeft gehad. De gemiddelde leeftijd waarop een jongere voor het eerst seks heeft, is rond zijn of haar 17^e (zie tabel 3.1).

Tabel 3.1: Leeftijd en geslachtsgemeenschap bij jongeren in cumulatieve percentages

Leeftijd	Geslachtsgemeenschap
12-13	3
14-15	16
16-17	51
18-20	77
21-24	88

Jongeren die op een leeftijd van dertien jaar of jonger seks hebben (3%), lopen meer risico's op het gebied van grensoverschrijding. Uit dit onderzoek blijkt verder dat lager opgeleide jongeren over het algemeen eerder seks hebben dan hoger opgeleide jongeren.² Ruim drie procent van de meisjes tussen de 12 en 25 jaar zegt dat ze werd gedwongen tot het hebben van seks en bijna 14 procent zegt overgehaald te zijn. Van de meisjes tussen de 12 en 25 jaar die op of voor hun dertiende seks hebben gehad, is een derde overgehaald of gedwongen. Vergeleken met oudere meisjes (tussen de vijftien en zeventien jaar) denken jonge meisjes (tussen de twaalf en veertien jaar) ook vaker dat ze seks niet zouden kunnen weigeren in lastige omstandigheden, bijvoorbeeld wanneer ze eigenlijk niet willen maar verliefd zijn op iemand of wanneer ze dronken zijn. Daarnaast is het beschermingsgedrag van de starters van dertien jaar of jonger ook minder goed. Ruim een kwart van deze meisjes van 13 jaar of jonger gebruikt geen anticonceptie.

2. Laag opgeleide jongeren zijn schoolgaande jongeren die vmbo of mbo volgen of jongeren die niet meer op school zitten en na hun vwo-opleiding geen vervolgopleiding meer hebben gevolgd. Hoog opgeleide jongeren volgen momenteel onderwijs op havo, vwo, hbo of universitair niveau, of hebben hbo of wo afgerond (De Graaf et al., 2012).

Tevens is het gebruik van de morning-afterpil opvallend; de meisjes van twaalf tot veertien jaar maken ten opzichte van meisjes van vijftien tot zeventien jaar relatief veel gebruik van de morning-afterpil (23% versus 15%). Voorts blijkt uit dit onderzoek dat etnische achtergrond en religie een rol spelen in seksueel grensoverschrijdend gedrag bij meisjes. Zo worden Nederlandse meisjes bij hun eerste keer minder vaak overgehaald of gedwongen dan meisjes met een niet-westerse allochtone achtergrond. Tevens worden religieuze jongeren (christelijk en islamitisch) vaker gedwongen bij hun eerste keer in vergelijking met niet-religieuze jongeren. Bij jongens gaat het om 9 procent (religieus) ten opzichte van 4 procent (niet-religieus). Bij meisjes liggen deze percentages op 22 procent (religieus) ten opzichte van 16 procent (niet-religieus).

Communities that Care (CtC)

In 2014 hebben Van Aalst en Roorda het onderzoek Communities that Care (CtC) uitgevoerd. CtC wordt in 25 gemeenten gebruikt als het sturingsinstrument voor het jeugdbeleid van de gemeente. In zeven wijken in Uithoorn zijn 653 jongeren tussen de 10 en 17 jaar³ onderzocht op het gebied van probleemgedrag, waaronder seksueel gedrag. In 2013 wonen er volgens opgave van de gemeente 2.689 jongeren in de gemeente Uithoorn. Ruim 2.400 jongeren hebben een uitnodiging gehad om mee te doen aan het onderzoek. Ruim 700 jongeren hebben aan het onderzoek meegedaan. Na opschoning van de respons bleven er 653 jongeren over. Dit betekent dat ongeveer 27 procent van de jongeren uit de gemeente Uithoorn aan het onderzoek heeft meegewerkt.⁴

In de gemeente Uithoorn geeft dertien procent van de jongeren aan wel eens geslachtsgemeenschap te hebben gehad. Ongeveer elf procent van het totaal aantal jongeren heeft onbeschermd seks (72 van de 653 jongeren).

Zeventien procent van de jongeren geeft aan met twee of meer personen achtereenvolgens geslachtsgemeenschap te hebben gehad (111 van de 653 jongeren). Drie procent van de jongeren geeft aan seks wel eens gebruikt te hebben als ruilmiddel. Het gaat hierbij om twintig van de 653 jongeren.

Resumerend blijkt uit het onderzoek van Van Aalst en Roorda (2014) dat er over de totale gemeente gezien geen sprake is van een opvallend hoog aantal jongeren dat seksueel actief is. Er wordt opvallend gescoord op de vraag of jongeren seks wel eens hebben gebruikt als ruilmiddel. Het gaat hierbij om 20 van de 653 jongeren. Dit aantal lijkt niet hoog te zijn maar wanneer dit aantal jongeren wordt geëxtrapoleerd, zou het om 80 jongeren uit de gemeente Uithoorn gaan die seks wel eens gebruikt hebben als ruilmiddel.

3. Hier worden alleen de jongeren tussen de 12-17 jaar oud besproken, aangezien zij een andere vragenlijst (CtC-VO) hebben ingevuld dan de 10 en 11 jarige jongeren (CtC-PO).

4. De volgende wijkcombinaties zijn onderzocht: dorpscentrum/buitengebied, de Kwakel, Europarei, Legmeer/Kootpark, Meerwijk, Thamerdal en Zijdelwaard.

3.2 Resultaten vragenlijst instanties en groepsbijeenkomst

In deze paragraaf worden de resultaten uit de vragenlijst aan instanties en de groepsbijeenkomst besproken. Allereerst wordt ingegaan op de omvang en aard van de problematiek in Uithoorn zoals waargenomen door de instanties. Vervolgens komen de volgende onderwerpen aan bod: signalering, samenwerking en zorg- en hulpverlening.

3.2.1 Aard en omvang van de problematiek

Vragenlijst

In totaal zijn er 22 kwetsbare meisjes bij de instanties bekend die te maken hebben gehad met seksueel overschrijdend gedrag door derden. Hiervan zijn zeventien meisjes door de professionals nader beschreven ten behoeve van dit onderzoek. De kenmerken van de vijf meisjes die niet zijn genoemd in de vragenlijst wijken volgens de instanties niet af van de andere kwetsbare meisjes die bekend zijn binnen hun instantie. Het is echter niet bekend of deze vijf meisjes wellicht al door een andere instantie zijn genoemd.⁵

Bij twee meisjes (van de 17) is het onbekend in hoeverre er sprake is van een seksueel incident. In de vragenlijst is hier niet op geantwoord of kan er geen seksueel incident worden genoemd door de respondent. Deze twee meisjes zijn daarom niet meegenomen in de beschrijving van de aard van de problematiek. In totaal hebben we zicht op vijftien meisjes waarvan de kenmerken in kaart zijn gebracht én waarvan informatie over het seksuele incident bekend is bij de respondent.

Het is voor de onderzoekers onduidelijk in hoeverre de instanties in de vragenlijsten dezelfde meisjes beschrijven. Op het eerste oog lijkt er echter weinig overlap tussen de meisjes te zitten. De organisaties hebben 22 meisjes in beeld, waarvan er – op basis van de ingevulde vragenlijsten – in ieder geval vijftien meisjes uniek lijken te zijn gelet op hun kenmerken en achtergronden.

De vragenlijst geeft zicht op de kenmerken van vijftien kwetsbare meisjes die in beeld zijn in de gemeente Uithoorn en waarvan de respondent informatie heeft over het seksuele incident.

5. In het onderzoek van Radar dat tegelijkertijd met dit onderzoek is uitgevoerd, hebben de onderzoekers – via hulpverleningspartners - zicht gekregen op achttien kwetsbare meisjes (Langelaan, Kock en Moerkerke, 2015). De definitie die in het onderzoek van Radar is gehanteerd is als volgt. Het gaat om meisjes die een leeftijd tussen twaalf en zeventien jaar hebben en die woonachtig zijn in Uithoorn. Seksueel grensoverschrijdend gedrag is geformuleerd als 'elke vorm van seksueel gedrag of seksuele toenadering ten aanzien van een kind of jongere in verbale, non-verbale of fysieke zin, waarbij in seksueel contact één of meerdere van de volgende zes criteria niet wordt voldaan: (1) wederzijdse toestemming, (2) vrijwilligheid, (3) gelijkwaardigheid, (4) passend bij leeftijd of ontwikkeling, (5) passend bij de context en (6) zelfrespect.

Kenmerken van de meisjes

De leeftijd van de meisjes loopt uiteen van 12 jaar tot en met 18 jaar (zie tabel 3.2). Aan de respondenten is gevraagd om de meisjes van twaalf tot achttien jaar te noteren omdat ze anders niet binnen de werkdefinitie vallen. De meeste meisjes zijn minderjarig. Twee meisjes zijn meerderjarig (18 jaar) en vallen strikt gezien buiten de werkdefinitie, maar zijn hier wel meegenomen. Zes meisjes zijn erg jong (twaalf of dertien jaar).

Tabel 3.2: Leeftijd van de kwetsbare meisjes

Leeftijd meisjes	Aantal meisjes (n=15)
12	3
13	3
15	1
16	4
17	2
18	2

De meeste meisjes zitten op de middelbare school. Een meisje zit nog op de basisschool in groep acht en een meisje volgt onderwijs op Mbo-niveau. Van vijf van de zeventien meisjes is onbekend wat hun opleidingsniveau is.

In de vragenlijst zijn problemen op acht verschillende kenmerken/leefgebieden gescoord: gezinsproblematiek, psychosociale problematiek, psychiatrische problematiek, verslavingsproblematiek, verstandelijke beperking, schoolfunctioneren, de omgang met leeftijdsgenoten en politiecontacten. Veel meisjes (13 van de 15) komen uit een gezin waar problemen spelen. Deze problemen lopen uiteen: onder andere gescheiden ouders, psychische problemen van ouders, ouders die pedagogische vaardigheden missen en huiselijk geweld. Bij slechts twee meisjes speelt geen gezinsproblematiek of is dit onbekend. Deze meisjes vertonen problematiek op andere gebieden.

Negen van de vijftien meisjes ervaren volgens de respondenten psychosociale problematiek. Deze meisjes zijn niet weerbaar, onzeker, beïnvloedbaar of hebben in de optiek van de respondent geen vrienden. Van de overige zes meisjes is het onbekend of ze psychosociale problemen hebben.

Drie meisjes hebben psychiatrische problemen in de vorm van depressieve klachten. Van twee van de vijftien meisjes is bekend dat ze drugsverslaafd zijn.

Drie meisjes hebben een verstandelijke beperking. Bij zeven meisjes is het onbekend of ze een verstandelijke beperking hebben. Vijf van de vijftien meisjes hebben volgens de respondenten geen verstandelijke beperking.

De omgang met leeftijdsgenoten is bij acht meisjes problematisch in de vorm van weinig vrienden hebben, grensoverschrijdend gedrag vertonen of gepest worden. Twee meisjes hebben geen problemen in de omgang met leeftijdsgenoten en van vijf meisjes is dit onbekend.

Vijf van de vijftien meisjes zijn eens of meerdere keren in aanraking gekomen met de politie. Drie van deze vijf meisjes zijn bij de politie in beeld als kwetsbaar meisje en twee meisjes zijn in beeld bij MEE.

Aantal problematische leefgebieden

Uit de onderstaande tabel (tabel 3.3) blijkt dat zeven van de vijftien meisjes problemen hebben op meer dan drie kenmerken/leefgebieden. Een opvallende combinatie van problematische kenmerken/leefgebieden is die van gezinsproblematiek, psychosociale problematiek en een problematische omgang met leeftijdsgenoten. Zes van de vijftien meisjes hebben problemen met deze combinatie, aangevuld met wisselende problematiek. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het deels om *multi-problem* meisjes gaat die seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen.

Tabel 3.3: Aantal problematische kenmerken/leefgebieden

Aantal problematische kenmerken/leefgebieden (n=8)	Aantal meisjes	Problematiek op de volgende gebieden
1	2	Gezinsproblematiek
		Psychosociale problematiek
2	5	Gezinsproblematiek, psychosociale problematiek (2x)
		Gezinsproblematiek, problematische omgang leeftijdsgenoten (1x)
		Gezinsproblematiek, politiecontacten (2x)
3	1	Gezinsproblematiek, verslavingsproblematiek, problematisch functioneren op school
4	2	Gezinsproblematiek, psychosociale problematiek, verslavingsproblematiek, problematische omgang leeftijdsgenoten
		Gezinsproblematiek, psychosociale problematiek, problematisch functioneren op school, problematische omgang leeftijdsgenoten

5	2	Gezinsproblematiek, psychosociale problematiek, verstandelijke beperking, problematisch functioneren op school, problematische omgang leeftijdsgenoten
		Gezinsproblematiek, psychosociale problematiek, psychiatrische problematiek, verstandelijke beperking, problematische omgang leeftijdsgenoten
6	1	Gezinsproblematiek, psychosociale problematiek, psychiatrische problematiek, verstandelijke beperking, problematische omgang leeftijdsgenoten, politie contacten
7	1	Gezinsproblematiek, psychosociale problematiek, psychiatrische problematiek, verstandelijke beperking, problematisch functioneren op school, problematische omgang leeftijdsgenoten, politie contacten
Onbekend	1	Vrijwel alles onbekend

Kenmerken van het seksuele incident

De aard van de seksuele handelingen waarin de kwetsbare meisjes zijn betrokken, loopt volgens de respondenten uiteen. In vijf gevallen gaat het om gedwongen seksuele handelingen door een groep jongens. Bij drie meisjes omschrijven de respondenten het incident als 'seksuele handelingen'. De overige zeven incidenten zijn als volgt getypeerd:

- Meisje biedt zichzelf aan voor orale handelingen.
- Aanrandingen door meerdere en verschillende jongens.
- Aanrandingen en verkrachtingen door meerdere en verschillende jongens.
- Gedrogeerd samen met vriendin en zus en ze weet niet meer wat er daarna is gebeurd.
- Liep in ondergoed rond in park, plaatste foto's van ontbloot bovenlichaam op internet toen ze in groep zeven zat.
- De seksuele handelingen waren algeheel omvattend.
- Twitterberichten en foto's posten op het internet, ook van andere meisjes.

Het aantal incidenten dat per persoon heeft plaatsgevonden loopt uiteen van één tot vijftien (zie tabel 3.4). Bij de helft van de meisjes (acht van de vijftien) blijft voor de respondenten onduidelijk hoeveel incidenten er hebben plaatsgevonden. De respondenten hebben dan aangegeven van hoeveel incidenten ze op de hoogte zijn en dat het er meer kunnen zijn (in tabel 3.4 aangegeven met >). Van drie meisjes is bekend dat er één incident is voorgevallen, van nog eens drie meisjes is bekend dat dit minstens één keer is gebeurd. Eén meisje is volgens respondenten slachtoffer geworden van vijftien incidenten. Tot deze vijftien incidenten behoren onder andere verschillende twitterberichten en foto's die op het internet zijn gepost.

Tabel 3.4: Aantal incidenten

Aantal incidenten	Aantal meisjes (n=15)
1	3
1 >	3
2 >	1
4	1
5	1
5 >	2
6	1
15	1
onbekend	2

De meeste incidenten hebben in 2013/2014 plaatsgevonden. In zes van de vijftien gevallen is er informatie over de pleger(s) bekend. Bij negen meisjes is er geen informatie bekend over de pleger(s) of is het onbekend of er informatie over de pleger(s) is bij de betreffende instanties.

Groepsbijeenkomst

Tijdens de groepsbijeenkomst zijn de definities die in het begin van het onderzoek in samenspraak met de gemeente Uithoorn zijn opgesteld, tegen het licht van de praktijk gehouden. Het blijkt dan dat professionals ook meisjes in beeld hebben die seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen en die jonger zijn dan twaalf jaar of juist ouder zijn dan 18 jaar. Hulpverlening voor kwetsbare meisjes die achttien jaar of ouder zijn, is in veel gevallen problematisch(er) omdat de (jeugd)hulpverlening op hun achttiende jaar stopt. De ouders hebben op die leeftijd ook minder invloed op de meisjes. De kans is hierdoor groot dat de seksuele grensoverschrijdende problematiek (of andere problemen) niet gesignaleerd of aangepakt wordt bij deze meisjes.

Daartegenover zien de professionals ook meisjes die niet kwetsbaar zijn maar die wel seksueel risicogedrag vertonen. Redenen hiervoor kunnen zijn dat ze aandacht willen of dat ze het als normaal gedrag zien.

Uit de vragenlijst blijkt dat er tussen de 15 en 22 meisjes in beeld zijn bij instanties in Uithoorn. De professionals die deelnemen aan de groepsbijeenkomst veronderstellen dat het aantal kwetsbare meisjes dat seksueel grensoverschrijdend gedrag vertoont hoger ligt. De verwachting dat het aantal kwetsbare meisjes hoger ligt, komt enerzijds doordat de instanties over het algemeen een bredere definitie hanteren en anderzijds doordat niet alle meisjes in beeld komen (*dark number*). De redenen voor het *dark number* lopen uiteen. De meisjes zien zoals gezegd zelf geen probleem omdat zij het seksuele gedrag niet grensoverschrijdend vinden.

Ook speelt dat meisjes in die leeftijd terughoudend zijn om over hun seksuele ervaringen te praten met hulpverleners. Deze meisjes zijn mogelijk wel op andere manieren in beeld bij de hulpverlenende instanties, bijvoorbeeld vanwege problemen in het gezin of op school. Etniciteit speelt volgens de professionals ook een rol in het wel of niet bespreekbaar maken van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Meisjes met een niet-westerse etniciteit praten liever niet over seksualiteit. Kortom, seksueel grensoverschrijdend gedrag bij kwetsbare meisjes lijkt voor alle zorg- en hulpverlenende instanties een lastig af te bakenen onderwerp en het is moeilijk om zicht te krijgen op de omvang van de problematiek.

Casus: de home-aloner

Professionals zien steeds vaker 'het *home-alone* fenomeen'. Het gaat hierbij om meisjes die alleen thuis zijn en die dit via *social media* laten weten. Sommige meisjes sturen uitdagende foto's van zichzelf of filmpjes waarin ze zichzelf bevredigen om jongens uit te dagen. Jongens zien dit als een uitnodiging om langs te gaan bij de meisjes. De kwetsbare meisjes hebben niet door dat er misbruik van ze wordt gemaakt. Ze kunnen hun grenzen niet goed aangeven en zien niet in wat de consequenties van hun handelingen zijn. Soms doen de meisjes aangifte. Een groot bijkomend probleem is dat de jongeren elkaar veelal kennen. De politie moet de mate van vrijwilligheid uitzoeken en dit is erg lastig. De vraag is of er strafrechtelijk moet worden opgetreden of dat een goed gesprek met de jongen voldoende kan zijn. Volgens de professionals heeft de jongen in veel gevallen niet door wat hij aanricht. Een stevig gesprek kan dan voldoende zijn, soms wordt de zaak overgedragen aan de zedenpolitie voor verder strafrechtelijk onderzoek.

3.2.2 Signalering

Vragenlijst

In totaal zijn er zeventien meisjes in kaart gebracht door zes organisaties, te weten de GGD, de Gemeente Uithoorn, de politie, MEE, Spirit en Altra (zie tabel 3.5). MEE en de politie hebben het merendeel van de meisjes in beeld. De overige zeven organisaties hebben geen meldingen of signalen ontvangen over de kwetsbare meisjes. De redenen die zij hiervoor geven lopen uiteen. Sommige organisaties kunnen geen aantallen noemen omdat er geen tellingen worden bijgehouden. Andere organisaties zien wel signalen van kwetsbaarheid maar krijgen geen signalen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Tot slot zijn er instanties die in het geheel geen kwetsbare meisjes tegenkomen.

Tabel 3.5: Aantal meldingen over kwetsbare meisjes bij de betreffende organisatie

Aantal meisjes (n=22)	Organisatie(s) (n=13)
6	MEE
5	Politie
3	Gemeente Uithoorn, Spirit
2	Politie
1	Politie, Altra, GGD
0	Sportservice Noord-Holland, GGD, Politie, Radar, Uhac, Veilig Thuis (2x), Vita,

Van vijftien meisjes is bekend via wie de melding of klacht bij de hulpverlenende organisatie is binnengekomen. In elf van de vijftien gevallen is dit onder andere via de ouders gegaan. Daarnaast komen de meldingen vooral binnen via het meisje zelf, de politie en MEE. In een enkel geval is de melding binnengekomen via de gemeente Uithoorn, Bascule, Altra of de Jeugdbescherming (zie tabel 3.6).

Tabel 3.6: Melder van het incident bij de organisatie waar het meisje in beeld is (n= 15)

Aantal meisjes	Meisje	Ouders	MEE	Gemeente	Bascule	Altra	Radar	Jeugdbescherming	Politie
1	X								
1	X	X	X						
1	X	X	X	X					
1	X	X	X		X				
1		X					X		
2		X				X			
2		X						X	
3		X							
3									X

Wat betreft de signalering van de problematiek noemen de respondenten een aantal punten die betrekking hebben op de persoon zelf. Zo is er vaak veel schaamte bij de meisjes, en vaak ook bij de ouders, waardoor zij er niet mee naar buiten durven te komen. De respondenten schatten dat de meisjes een laag IQ hebben waardoor het onderwerp moeilijker bespreekbaar is. Daarnaast hebben de meisjes weinig vertrouwen in de zorg- en hulpverlening. Wat betreft de signalering noemen de respondenten in de vragenlijst ook een verbeterpunt voor de hulpverleners. De communicatie tussen de hulpverleners onderling is beperkt waardoor signalen niet altijd bij elkaar komen en het 'totaalplaatje' kan worden gemist en er geen adequate hulp of ondersteuning wordt geboden.

Groepsbijeenkomst

Volgens de meeste professionals die hebben deelgenomen aan de groepsbijeenkomst heeft de school een belangrijke signaleringsfunctie. In de vragenlijst is de signaleringsfunctie van scholen echter niet genoemd. Dit komt wellicht doordat scholen niet tussen het rijtje van signaleerders stonden. Respondenten hadden dit wel kunnen invullen bij de keuzemogelijkheid 'anders'. Op scholen wordt normaliter seksuele voorlichting gegeven. Dit is een belangrijk moment omdat hier seksuele normen en waarden worden besproken. De voorlichter zou signalen kunnen opvangen als er sprake is van problematiek op dit gebied bij leerlingen. Via de periodieke vragenlijst van de GGD die tijdens schooltijd kan worden afgenomen, kunnen ook seksuele problemen naar voren komen. De vertrouwenspersoon van de school kan naar aanleiding van de antwoorden op deze vragenlijst met deze meisjes in gesprek gaan. Professionals verwachten echter dat de meisjes deze stap niet snel zelf zullen zetten. Een kanttekening bij de signaleringsfunctie van scholen is dat de scholen geen zicht hebben op het online gedrag van kinderen. De school is in gevallen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag vaak pas op de hoogte op het moment dat het al geëscaleerd is (er zijn bijvoorbeeld al (naakt)foto's verspreid onder de leerlingen). In theorie zou de school dus een belangrijke signaleerfunctie kunnen hebben maar in de praktijk heeft de school waarschijnlijk geen zicht op alle vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Naast de scholen, vinden professionals de ouders erg belangrijk in termen van signalering. Dit blijkt ook uit de vragenlijst. Ouders merken het over het algemeen sneller op wanneer er iets met hun kind aan de hand is dan personen die verder van het kind af staan omdat ze hun kind goed kennen en omdat ze hun kind vaak zien. Bij gezinnen met een niet-westerse achtergrond is dit lastiger. Binnen deze gezinnen wordt vaak minder of niet over persoonlijke – seksuele – problemen gepraat. Professionals merken op dat het belangrijk is dat ouders seksualiteit bespreekbaar maken met hun kinderen zodat ze eventuele problemen sneller kunnen signaleren.

Sommige kwetsbare meisjes zijn al in beeld bij zorg- en hulpverlening vanwege andere problematiek dan seksueel grensoverschrijdend gedrag. De professionals geven aan dat ze een meisje dan in behandeling krijgen vanwege bijvoorbeeld psychosociale of gezinsproblematiek, en dan blijkt tijdens het hulpverleningstraject ook seksueel grensoverschrijdend gedrag te spelen in de zin dat het meisje ook slachtoffer is van dergelijk gedrag. Voor de hulpverlening betekent dit dat ze tijdens hulp-

verleningstrajecten, waar een andere oorzaak dan seksueel grensoverschrijdend gedrag aan ten grondslag ligt, alert moeten zijn op eventuele problematiek op seksueel gebied en dit bespreekbaar moeten maken.

Zorgelijke trend

Professionals merken een zorgelijke trend op in de gemeente Uithoorn, namelijk het laten doen van een abortus als vorm van anticonceptie. Professionals noemen het geval van drie meisjes uit de gemeente Uithoorn die dit hebben gedaan en benoemen dit als een signaal dat er sprake is van problematiek op dit gebied. Volgens hulpverleners is voorlichting nodig op het gebied van anticonceptie en de risico's van een abortus. Daarnaast is het belangrijk om in gesprek te blijven met de meisjes. Ook zouden de meisjes moeten leren om elkaar er op te wijzen dat dit geen normale vorm van anticonceptie is.

Samenvattend: de signalen worden vooral opgevangen door de directe leefomgeving: school, de ouders of het meisje zelf. Scholen, ouders of het meisje zelf moeten weten bij welke zorg- of hulpverleningsinstantie ze seksueel grensoverschrijdend gedrag het beste kunnen melden. Het is nu afhankelijk van waar een melder toevallig het eerst in beeld komt, waar een signaal gemeld wordt.. Daarbij is het belangrijk dat seksualiteit altijd een aandachtspunt binnen de hulpverlening is en ter sprake wordt gebracht tijdens hulpverleningstrajecten naar aanleiding van andere problematiek, zoals psychosociale problematiek of gezinsproblemen. Professionals vanuit de politie en het Openbaar Ministerie geven aan dat ze het lastig vinden om de meisjes te helpen naar aanleiding van enkel geruchten. Ze zeggen een concrete zaak of een concreet voorbeeld nodig te hebben om daadwerkelijk iets te kunnen doen en daarom is signalering erg belangrijk.

3.2.3 Samenwerking

Vragenlijst

In de meeste gevallen hebben de organisaties op meerdere manieren gevolg gegeven aan de meldingen (zie tabel 3.7). Bij zes van de vijftien meisjes heeft er een gesprek met het meisje en een gesprek met de ouders plaatsgevonden. Daarnaast is geadviseerd om aangifte te doen en is de casus overgedragen aan andere hulpverlenende instanties. In een enkel geval heeft er een gesprek met de dader plaatsgevonden, is de geconstateerde problematiek ingebracht in het casusoverleg of is er een zorgmelding gemaakt.

Tabel 3.7: Vervolg op melding (n=15)

# meisjes	Gesprek met meisje	Gesprek met ouders	Gesprek met dader(s)	Overgedragen aan andere hulpinstanties	Advies aangifte te doen	Ingebracht in casus-overleg	Zorgmelding gemaakt
1	X	X			X		
1	X	X					X
1	X	X	X	X			
1				X			
2	X	X		X	X	X	
3	X	X		X			
6	X	X		X	X		

De routing van de zaken van de kwetsbare meisjes die in beeld zijn, is niet eenduidig. Via de organisaties waar de melding binnenkomt, wordt de melding overgedragen aan verschillende - hulpverlenende - organisaties.

Wat betreft de samenwerking tussen verschillende organisaties zien verschillende organisaties verbeterpunten. Recent is er een convenant opgesteld waarin de samenwerking wordt geregeld, het Convenant Netwerk Jeugd & Gezin. Tijdens de groepsbijeenkomst was het convenant nog niet gereed en het is logischerwijs ook nog niet bij alle partners bekend. De overeenkomst wordt op 1 juli 2015 getekend door de verschillende partners. De afspraken over het delen van informatie zijn voor een aantal professionals nog onduidelijk. Sommige organisaties vragen zich bijvoorbeeld af of het mogelijk is om informatie over een meisje te delen wanneer het meisje nog niet 'officieel' in beeld is. Ook vragen professionals zich af wanneer ze informatie kunnen en mogen delen met de ouders van het meisje. In de vragenlijst wordt opgemerkt dat organisaties soms langs elkaar heen werken of dat ze zaken te lang bij zich houden. De lijnen tussen organisaties kunnen nog korter waardoor organisaties elkaar inhoudelijk nog beter kunnen helpen. Het is de bedoeling dat het convenant hierin gaat voorzien.

Groepsbijeenkomst

De professionals die deelnemen aan de groepsbijeenkomst zeggen conform het bovenstaande dat de samenwerking tussen de verschillende partners in Uithoorn sinds kort verbeterd is. Er is bijvoorbeeld een overzicht opgesteld van hulpverlenende

instanties in Uithoorn. De respondenten vinden ook dat de lijnen tussen de verschillende instanties korter zijn geworden. Voorheen zaten instanties meer 'op hun eigen eiland' en hadden weinig bemoeienis met andere instanties. Sommige professionals merken desondanks op dat nog niet goed bekend is welk aanbod sommige instanties hebben. Professionals pleiten naast een curatieve aanpak ook duidelijk voor preventie, een aanpak die begint bij signalering en verergering van de problematiek moet voorkomen.

Naast curatieve en preventieve aanpak dient er volgens professionals ook aandacht te zijn voor de aanpak van de plegers. Vragen die bij de professionals leven zijn bijvoorbeeld hoe ze tot een strafrechtelijke aanpak kunnen komen en wat de mogelijkheden zijn om zorg en straf te combineren. De professionals vinden het belangrijk dat ze een duidelijk signaal afgeven aan de plegers, temeer omdat in een kleine gemeente als Uithoorn iedereen op de hoogte is van wat de jongeren hebben gedaan.

Een knelpunt in de samenwerking tussen de instanties is de informatiedeling. Er bestaat onduidelijkheid over het wel of niet delen van informatie, met name waar het gaat om laagdrempelige voorzieningen waar kwetsbare meisjes in beeld zijn, in casu de jongeren- en andere hulpverlenings voorzieningen. Sinds begin 2015 is er een nieuwe jongerenwerkorganisatie actief in de gemeente Uithoorn. Jongerenwerkers vinden het lastig om informatie te delen met andere partners omdat ze het vertrouwen van de meisjes niet willen schaden. Hierdoor kunnen signalen worden gemist en is het soms niet mogelijk om bepaalde zaken bij elkaar te brengen. Als er meer informatie wordt gedeeld, kan de hulpverlening sneller inspelen op problematiek, zo is de stelling van de aanwezige professionals.

3.2.4 Zorg- en hulpverlening

Vragenlijst en groepsbijeenkomst

Uit de vragenlijst en de groepsbijeenkomst komt naar voren dat verschillende organisaties verbeterpunten zien in de keten van zorg- en hulpverlening voor kwetsbare meisjes in Uithoorn. Professionals geven aan behoefte te hebben aan een samenhangend jeugdbeleid waar signalering en preventie deel van uitmaken. Hiermee wordt bedoeld dat preventie/signalering van deze problematiek op dit moment onvoldoende aansluit bij de rest van het zorg- en hulpnetwerk. Bij signalering van deze problemen gaat het er om dat instanties de seksuele problematiek überhaupt bespreekbaar maken en dat, als er signalen zijn, deze worden doorgegeven aan de geëigende instantie. Uit de vragenlijst is gebleken dat het in veel gevallen om *multiproblem* gezinnen gaat. Op dit moment bestaat er een zorgoverleg – het sociaal teamoverleg – waarin instanties de hulpverleningstrajecten rondom *multiproblem* gezinnen bespreken. Er ontbreekt echter een signaleringsoverleg onder leiding van de gemeente waarin de signalen die verschillende hulpverlenende instanties ontvangen, kunnen worden besproken. Signalerende partijen zitten wel regelmatig bij elkaar in diverse samenstellingen. Zonder een structureel signaleringsoverleg bestaat de kans dat signalen niet bij elkaar komen waardoor een *multiproblem* gezin

buiten beeld blijft. Daarnaast geven professionals aan behoefte te hebben aan afspraken over preventie. Het beleid op het gebied van jeugd moet een samenhangend geheel worden en professionals spreken hierin een bepaalde verwachting uit naar de gemeente, namelijk dat de gemeente hier het voortouw in neemt.

4 Conclusies en aanbevelingen

Aan de hand de onderzoeksvragen worden de conclusies kort besproken en daar worden aanbevelingen aan opgehangen om de keten van zorg- en hulpverlening te optimaliseren. Als eerste gaan we in op de reikwijdte van het onderzoek.

Opgemerkt moet worden dat het om een inventariserend onderzoek gaat dat kleinschalig is opgezet. De resultaten zijn niet representatief voor andere gemeenten in Nederland.

Bij de start van het onderzoek zijn, in overleg met de opdrachtgever (gemeente Uithoorn), werkdefinities vastgesteld om de begrippen 'kwetsbare meisjes' en 'seksueel grensoverschrijdend gedrag' af te kunnen bakenen. Tijdens de groepsbijeenkomst is gebleken dat de werkdefinities in sommige gevallen niet ruim genoeg zijn. Professionals hebben bijvoorbeeld ook meisjes in beeld die seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen en die jonger zijn dan twaalf jaar of ouder zijn dan 18 jaar. Ook de werkdefinitie van seksueel grensoverschrijdend gedrag bevat niet alle vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag zoals wordt opgemerkt door de professionals. Een voorbeeld hiervan is seksueel grensoverschrijdend gedrag via het internet. Er is dan geen sprake van fysiek contact waardoor dit strikt genomen niet onder de werkdefinitie valt.

Speelt er in de gemeente Uithoorn problematiek op het gebied van seksueel grensoverschrijdend gedrag bij jongeren? Zo ja, wat zijn de aard en omvang van deze problematiek?

In het onderzoek zijn 22 meisjes naar voren gekomen die volgens professionals te maken hebben gehad met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Dit lijkt vooral te spelen bij jonge, beïnvloedbare meisjes. De problematiek is niet zelden meervoudig van aard, voornamelijk op het gebied van gezinsproblematiek, psychosociale problematiek en de omgang met leeftijdsgenoten. Er is reden om aan te nemen dat de groep van kwetsbare meisjes groter is, zeker als de strikte leeftijdsgrens van 12-18 jaar wordt losgelaten.

Professionals geven aan dat een laag IQ bij de meisjes belemmerend kan zijn om de problematiek te bespreken. Uit ons onderzoek blijkt dat van de meeste kwetsbare meisjes het IQ niet bekend is bij de zorg- en hulpverleningsinstanties. Ook is dus onbekend of het meisje in de LVB-range valt of niet.

Voor zorg- en hulpverlenende instanties is het van belang om zicht te krijgen op de verstandelijke vermogens van deze (kwetsbare) meisjes om zo een passend hulpverleningstraject te kunnen inzetten. Het IQ van het meisje moet worden onderzocht als hierover twijfel bestaat.

Seksualiteit is een moeilijk te bespreken onderwerp met jongeren, in het algemeen maar zeker ook als er sprake is van 'misbruiksituaties'. Dan kunnen schaamte- en schuldgevoelens een extra belemmering vormen voor meisjes om hun seksuele ervaringen te bespreken. Professionals geven aan dat ze het lastig vinden om het onderwerp te bespreken waardoor ze moeilijk zicht krijgen op seksueel grensoverschrijdend gedrag. Hulpverleners en onderwijzers zijn zoekende naar een manier om het onderwerp bespreekbaar te maken.

Voor hulpverleners en onderwijzers is het zaak om het onderwerp seksualiteit ter sprake te brengen.

Professionals zouden scholing moeten kunnen volgen waarin ze leren hoe ze seksueel grensoverschrijdend gedrag bespreekbaar kunnen maken in gesprekken met de meisjes, de ouders en in groepsgesprekken met meerdere jongeren. Hierbij is het van belang dat de ze leren hoe ze het vertrouwen van het meisje en de omgeving (ouders/vrienden) kunnen winnen waardoor het meisje uiteindelijk haar verhaal durft te doen.

Functioneert het proces van signalering, samenwerking en zorg- en hulpverlening met betrekking tot 'seksueel grensoverschrijdend gedrag' optimaal; wat zijn eventuele verbeterpunten?

Het proces van signalering, samenwerking en zorg- en hulpverlening met betrekking tot seksueel grensoverschrijdend gedrag functioneert thans goed in Uithoorn maar nog niet optimaal. Uit het onderzoek blijkt dat er behoefte is aan een samenhangend werkproces waar signalering, samenwerking en preventie deel van uitmaken.

Een goede signalering vergt dat instanties met elkaar samenwerken en dat instanties elkaar genoeg kunnen vertrouwen om informatie te delen. Volgens de professionals gaat dit de laatste tijd steeds beter. Tegelijkertijd blijken instanties niet goed op de hoogte van elkaars aanbod en wordt er onvoldoende informatie gedeeld tussen jongerenwerk en de overige instanties. Jongerenwerk speelt als laagdrempelige voorziening een centrale rol in het oppikken van signalen en vormt dus een belangrijke schakel in de keten van zorg- en hulpverlening.

Het aanbod van de zorg- en hulpverlenende instanties op het gebied van seksualiteit moet in kaart worden gebracht zodat professionals weten bij welke instanties ze moet zijn.

Het proces van signalering, samenwerking en zorg- en hulpverlening kan scherper worden neergezet binnen het netwerk van signalering, zorg- en hulpverlening. Zo is het thans niet eenduidig vastgelegd vanuit wie en waar een signaal binnenkomt, welke instantie het vervolgens oppakt en op welke wijze er gehoor wordt gegeven aan de geuite seksuele problematiek. De routing die kwetsbare meisjes afleggen binnen de instanties oogt enigszins willekeurig.

Door concrete afspraken te maken over routing, informatiedeling, aanbod en bereikbaarheid kan de keten relatief eenvoudig worden geoptimaliseerd. De gemeente Uithoorn zou een structuur kunnen opzetten of faciliteren waarbinnen instanties signalen kunnen delen en afspraken kunnen maken over vervolgotrajecten. Het gaat er hierbij voornamelijk om dat instanties de seksuele problematiek überhaupt bespreekbaar maken en dat als er signalen zijn, deze worden doorgegeven aan de geëigende instanties.

In theorie zouden scholen een belangrijke signaleringsfunctie kunnen hebben maar in de praktijk heeft de school waarschijnlijk geen zicht op alle vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Het is van belang dat scholen proberen om zo veel mogelijk zicht te krijgen op het seksueel grensoverschrijdend gedrag omdat zij zicht kunnen hebben op het sociale netwerk van de kwetsbare meisjes en eventuele problemen die op dit gebied spelen.

Iedere school heeft een vertrouwenspersoon die seksueel grensoverschrijdend gedrag ter sprake kan brengen tijdens een één op één gesprek met het meisje. Op deze manier wordt voor het meisje een mogelijkheid gecreëerd om het onderwerp bespreekbaar te maken zonder dat andere personen dan de vertrouwenspersoon hier vanaf weten.

Professionals uit de zorg- en hulpverlening geven aan dat er behoefte is aan meer voorlichting en preventie voor de jongeren, bijvoorbeeld in de vorm van voorlichtingslessen op de middelbare school over grenzen leren aangeven en gezonde seksuele ontwikkeling (vergroten van de weerbaarheid).

Professionals kunnen een periodieke seksuele voorlichting geven op middelbare scholen waarbij specifiek aandacht wordt besteed aan het aangeven van grenzen en een gezonde seksuele ontwikkeling. Hierdoor wordt de seksuele weerbaarheid bij de meisjes vergroot en een gezond zelfbeeld bij de meisjes bevorderd. Het is hierbij van belang dat er wordt nagegaan hoe de seksuele voorlichting nu is ingericht en waar de hiaten zitten.

Uit het onderzoek blijkt dat veel meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag afkomstig zijn van de ouders.

Het is belangrijk dat ouders zich bewust zijn van deze signaleringsrol en dat ouders handvatten krijgen om het onderwerp bespreekbaar te maken, bijvoorbeeld door de ouders voorlichting te geven over social media waardoor ze meer inzicht in het leven van hun dochters krijgen. Hierin kan de gemeente een faciliterende rol vervullen.

Ook wat betreft het strafrechtelijk aanpakken van de pleger is het van belang dat er afspraken worden gemaakt. Plegers worden nu niet of zelden strafrechtelijk vervolgd in gevallen van grensoverschrijdend gedrag bij kwetsbare meisjes. Bewijs-technisch zijn dit lastige zaken. Tegelijkertijd is het van belang om zo een signaal af

te geven dat dit gedrag niet wordt getolereerd en dat zorgtrajecten worden ingezet om herhaling te voorkomen.

De politie kan meer betrokken worden bij de hulpverleningsstructuren zodat signalen vanuit de politie kunnen worden doorgegeven aan de relevante instanties. Daarnaast kan de politieagent met de pleger(s) in gesprek gaan om zo een afkeurend signaal af te geven, als een strafrechtelijk traject niet haalbaar of wenselijk is.

Geraadpleegde bronnen

Aalst, van, M. & Roorda, W. (2013). *Communities that care* Uithoorn 2013. Amsterdam: DSP-groep.

Draijer, N. (1990). *Seksuele traumatisering in de jeugd: Gevolgen op lange termijn van seksueel misbruik door verwanten*. Amsterdam: SUA.

Graaf, de, H., Kruijer, H., Acker, van, J., & Meijer, S. (2012). *Seks onder je 25ste: Seksuele gezondheid van jongeren anno 2012*. Uitgeverij Eburon.

Haas, de, S. (2012). Seksueel grensoverschrijdend gedrag onder jongeren en volwassenen in Nederland. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 36 (2), 136-145.

Kuyper, L., de Wit, J., Adam, P., Woerman, L., & van Berlo, W. (2010). Grensoverschrijdende seksuele ervaringen en gedragingen onder jongeren: De belangrijkste resultaten uit het onderzoek 'Laat je nu horen'. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 34, 90-103.

Langelaan, E., Kock, L. & Moerkerke, J. (2015). *Inventariserend praktijkonderzoek 'Kwetsbare meisjes Uithoorn'*. Rotterdam: Radar-WMO diensten.

Bijlage 1 Vragenlijst aan instanties

Vragenlijst 'Kwetsbare meisjes Uithoorn'

Introductie en instructie

De aanleiding voor het onderzoek naar kwetsbare meisjes in Uithoorn zijn signalen die instanties in Uithoorn ontvangen over (jonge) meisjes die slachtoffer zijn geworden van seksueel grensoverschrijdend gedrag van derden.

In dit onderzoek gebruiken we de volgende omschrijving kwetsbare meisjes die slachtoffer zijn geworden van seksueel grensoverschrijdend gedrag:

Meisjes in de leeftijd van 12-18 jaar met een licht verstandelijke beperking en/of chronisch psychisch probleem (inclusief verslaving) en/of psychosociaal probleem die ondersteuning kunnen gebruiken.

Bij seksueel grensoverschrijdend gedrag gaat het om gedrag dat en/of toenaderingen van derden die seksueel van aard zijn en de grenzen van het slachtoffer overschrijden. In deze situaties wordt het slachtoffer gedwongen, gemanipuleerd, beïnvloed of overgehaald om seksuele handelingen uit te voeren of te ondergaan waarbij het slachtoffer niet kan weigeren, zich er niet aan kan onttrekken en er geen sprake is van vrijwilligheid. Er moet sprake zijn geweest van fysiek contact; seksuele opmerkingen en/of bewegingen zijn derhalve uitgesloten.

Ter verduidelijking: in deze vragenlijst wordt gesproken over 'slachtoffers' en 'daders'; hier worden geen strafrechtelijke begrippen mee bedoeld. Met andere woorden, het gaat om de perceptie van de instanties en niet of er een uitspraak van een rechter aan ten grondslag ligt.

Door middel van een vragenlijst willen we informatie verzamelen over de signalen in termen van aard en omvang van deze problematiek. De vragen gaan over 2013 en 2014. De verzamelde gegevens zullen *geanonimiseerd* worden verwerkt.

Voor het onderzoek is het van belang dat we een zo compleet mogelijk beeld van de problematiek krijgen. Indien u de onderstaande vragen niet volledig kunt beantwoorden en het idee hebt dat een collega binnen uw instantie hier beter toe in staat is, zou u deze collega dan willen vragen om de vragenlijst in te vullen?

Graag een (1) ingevulde vragenlijst per organisatie (dit in verband met dubbeltellingen)

Heeft u vragen?

Neem dan s.v.p. contact op met Anton van Wijk van Bureau Beke
Telefoonnummer: 026 - 443 86 19

1. Bij welke organisatie werkt u? S.v.p. de juiste organisatie aankruisen.

	Vita
	Spirit
	Mee
	GGD
	Altra
	Sportservice Noord-Holland
	Politie
	Radar WMO-diensten
	Ons Tweede Thuis
	Openbaar Ministerie
	Jeugdbescherming Regio Amsterdam
	Veilig thuis
	Uhac
	Gemeente Uithoorn
	Anders, namelijk.....

Omvang van de problematiek

2. Over hoeveel kwetsbare meisjes heeft uw organisatie in de periode 2013-2014 signalen ontvangen over seksueel grensoverschrijdend gedrag in Uithoorn?

____ (graag het aantal noemen)

3. Indien uw organisatie geen (0) meldingen heeft ontvangen over seksueel grensoverschrijdend gedrag door kwetsbare meisjes, zou u dan kunnen aangeven wat de reden is dat u geen meldingen heeft ontvangen? (ga door naar vraag 8)

Aard van de problematiek

In bovenstaande vragen heeft u aangegeven over hoeveel kwetsbare meisjes uw instantie meldingen heeft ontvangen.

4. Kunt u voor de drie recentste zaken waarover uw instantie een melding heeft ontvangen onderstaande matrix invullen? Daarbij gaat het om uw indruk/kennis van de situatie.

U kunt bijvoorbeeld bij '*psychosociale problematiek*' bijvoorbeeld invullen dat het meisje van huis wegloopt, minderwaardigheidsgevoelens heeft, gepest wordt etc. Belangrijk is dat de problemen op de genoemde thema's worden benoemd.

Als er geen problemen zijn op de thema's of u heeft daar geen kennis van, wilt u dat dan ook vermelden ('geen problemen voor zover bekend').

	meisje 1	meisje 2	meisje 3
Achtergronden			
Leeftijd			
Opleidingsniveau			
Etnische achtergrond			
Gezinsproblematiek			
Psychosociale problematiek			
Psychiatrische problematiek			
Verslavingsproblematiek			
Verstandelijke beperking			
Schoolfunctioneren			
Omgang leeftijdgenoten			
Politiecontacten			
Seksuele incident			
Aard seksuele handelingen			
Aantal incidenten			
Incidenten in periode			
Informatie over de dader(s)			

Als u in de tweede vraag van deze vragenlijst heeft aangegeven dat uw organisatie in 2013-2014 te maken heeft gehad met meer dan drie gevallen van meisjes in relatie tot seksueel grensoverschrijdend gedrag:

5. In hoeverre wijken deze extra zaken af van de drie meisjes die u hierboven hebt beschreven?

- niet van toepassing (want niet meer dan drie zaken)
- wijken *niet* in belangrijke mate af
- wijken *wel* in belangrijke mate af, want;

Organisaties

6. Kunt u hieronder van de drie hierboven genoemde zaken waarmee uw organisatie te maken heeft gehad, aangeven hoe u kennis heeft gekregen van het seksueel grensoverschrijdende gedrag van het betreffende meisje en wat u daarmee heeft gedaan?

- deze vraag is *niet van toepassing* omdat uw organisatie in 2013 en 2014 geen signalen heeft gehad van meisjes in relatie tot seksueel grensoverschrijdend gedrag (u kunt doorgaan naar vraag 8).

De signalen die uw organisatie heeft ontvangen, zijn afkomstig van: (meerdere antwoorden mogelijk en u kunt volstaan met een 'X' in het betreffende vakje te plaatsen als dat van toepassing is). Graag dezelfde kolommen gebruiken als hiervoor voor meisje 1,2 en 3.

	meisje 1	meisje 2	meisje 3
Meisje zelf			
Ouders/verzorgers			
Vriendinnen van meisje			
Vita			
Spirit			
Mee			
GGD			
Altra			
Sportservice Noord-Holland			
Politie			
Radar WMO-diensten			
Ons Tweede Thuis			
Openbaar Ministerie			
Jeugdbescherming Regio Amsterdam			
Veilig thuis			
Uhac			
Gemeente			
Anders.....			

7. Kunt u van de bovenstaande drie meisjes aangeven wat uw organisatie met de signalen heeft gedaan? Meerdere antwoorden zijn mogelijk en u kunt een 'X' zetten bij het antwoord dat van toepassing is.

	meisje 1	meisje 2	meisje 3
Geen actie ondernomen			
Gesprek met meisje			
Gesprek met ouders			
Gesprek met dader(s)			
Overgedragen aan andere hulpinstanties, namelijk:			
Advies om aangifte te doen			
Ingebracht in casusoverleg			
Anders, namelijk:			
Anders, namelijk:			

Tot slot een aantal vragen die gaan over knelpunten binnen het zorg- en veiligheidsnetwerk in Uithoorn als het gaat om de signalering, samenwerking, zorg- en hulpverlening rond meisjes die te maken hebben met seksueel grensoverschrijdend gedrag.

8. Kunt u een of meer knelpunten noemen wat betreft de *signalering van kwetsbare meisjes in Uithoorn*?

- nee, er zijn geen knelpunten wat de signalering betreft
- ja, namelijk _____

9. Kunt u een of meer knelpunten noemen wat betreft de *samenwerking* met andere instanties in Uithoorn?

- nee, er zijn geen knelpunten wat de samenwerking betreft
- ja, namelijk _____

10. Kunt u een of meer knelpunten noemen wat betreft de *zorg- en hulpverlening* voor kwetsbare meisjes in Uithoorn?

- nee, er zijn geen knelpunten wat de zorg- en hulpverlening betreft
- ja, namelijk _____

HARTELIJK DANK VOOR HET INVULLEN VAN DE VRAGENLIJST!

Wilt u – SVP binnen 2 weken - de ingevulde vragenlijst invullen en sturen naar:
Anton van Wijk - Bureau Beke - a.vanwijk@beke.nl

Rijkade 84
6811 HD Arnhem
tel 026 - 443 86 19

info@beke.nl
www.beke.nl

www.beke.nl